

فراوانی

اشایی است؟

نگ نظری

سیمای زنی مقتدر اما جاه طلب



مهدعلیا، مادر ناصرالدین شاه از آن شخصیت‌های تاریخی است که اگر بگوئیم هر بانوی بازیگری سودای ایفای آن را دارد، بیراه نگفته‌ایم، چراکه فردی چندبعدی، شهره در تاریخ، قدرتمند اما منقور است که درباره او سخنان ضدونقیض بسیاری شنیده می‌شود. از شبهات اخلاقی تا دستور به قتل امیرکبیر و... ایفای این شخصیت را در سریال امیرکبیر زنده یاد فخری خورشید به عهده داشت. این بازیگر که سال‌های پایانی عمر را در خارج کشور زندگی می‌کرد، مدت زیادی از عرصه نقش آفرینی دور بود. وی سال ۱۳۸۳ آخرین اثر خود را برپرده سینمای ایران ثبت کرد. همان

سال گفت‌وگوی مطبوعاتی هم داشت و درباره نقش ماندگار مهدعلیا نظر متفاوت خود را بیان کرد. او گفت: «وقتی می‌خواستم مهدعلیا را بازی کنم به آقای کارگردان گفتم شما اگر خیال می‌کنید من حالت غضب می‌گیرم ایدا، من مهدعلیا را محکوم نمی‌کنم و او را یک زن بدجنس نمی‌بینم، چرا؟ چون من او را یک مادر می‌بینم، اگر نمی‌خواهید میل خودتان است! گفتم چون آدمی مثل امیرکبیر آمده و می‌خواهد کشور را اصلاح کند و همه به جای این‌که بگویند ناصرالدین شاه می‌گویند امیرکبیر، مهدعلیا به عنوان مادر چه کار باید می‌کرد؟ این شد که قبول کردند.»

زنی با کلاه فرنگی و چند چهره دیگر



سریال امیرکبیر از حضور بازیگران چهره بهره جسته است که البته برخی از آنان دیگر در قید حیات نیستند و همین موضوع باعث می‌شود تماشای دوباره این سریال حس نوستالژیک مضاعف داشته باشد. از میان چهره‌های مانای این سریال که این روزها در رادیو فعالیت دارد، شمسی فضل‌اللهی است. این بازیگر در نقش «مادام» با کلاه و لهجه فرنگی، شمایی متفاوت از خود در قاب تصویر به نمایش درآورد که برای مخاطبان دهه ۶۰ تلویزیون جذابیت زیادی داشت. زنده‌یادان ژاله علو در نقش مادر امیرکبیر، محمد مطیع در نقش میرزا آقاخان نوری، پرویز پورحسینی در نقش سفیر انگلیس، سروش خلیلی، حمید مهرآرا و ... برخی دیگر از بازیگران مشهور این سریال بودند.

موسیقی‌ای که ماندگار شد

از ویژگی‌هایی که امیرکبیر را خاطره‌انگیز کرده، موسیقی متن است که خود را به‌ویژه در صحنه تراژیک قتل میرزاتقی خان نشان می‌دهد که به تلخی بر چهره پیرشده این فرد مغضوب دربار نشسته است. او که روزی یار و معتمد شاه و نخستین صدراعظم او بوده، امروز در کنج عزلت و در بی‌خبری مردمی که قرار است روایت واقعه قتل او را تا سال‌ها وارونه در نشریات بخوانند، رگ زده می‌شود. موسیقی نشسته بر این تصاویر آن قدر با آن عجین شده که به باور خود آهنگساز نیز اگر امروز شنیده شود، نماهای سریال را مقابل چشمان مخاطبان تصویر خواهد کرد. موسیقی سریال را کامبیز روشن‌روان ساخته است و تیتراژ آن نیز با صدای علیرضا افتخاری منتشر شد. در موسیقی سریال فضای تلفیقی به گوش شنونده می‌رسد. روشن‌روان در این خصوص بیان کرده: «در موسیقی فیلم‌هایم دستگاه‌های مختلف را کنار هم گذاشته‌ام. در امیرکبیر سه دستگاه با هم قاطی شده است. گاهی موسیقی ناب سنتی با همان حال و هوا می‌زند و یک موسیقی آوانگارد زیر آن وجود دارد. شما باید آن قدر کار کرده باشید که بدانید فاصله‌ها و نت‌ها کجا باید قرار گیرد تا این صدا دربیاید. خیلی‌ها این نکته را نمی‌دانند. امکان ندارد که من یک اثر موسیقی را بسازم (خواه برای چهار ساز یا برای ارکستر سمفونیک) و یک آکورد یا نت را با پیانو بزنم. همه چیز در مغزم اتفاق می‌افتد.»

افتخاری نیز که قطعه «بمیرید» را برای این سریال اجرا کرده است، در این باره خاطره جالبی دارد. او گفته: «این کار را بدون ساز خواندم. روزی که باید سریال به آنتن می‌رسید ملودی ضبط می‌شد که کار سختی بود.»

تغییر نقش با یک توافق دوستانه

یکی از نقش‌های خاص سریال را رضا فیاضی بر عهده دارد. پرنس داگورکی، وزیرمختار روس عنوان این نقش بود که فیاضی آن را با گویشی شیرین که به روسی طعنه می‌زد، بازی می‌کرد. تلاش شده بود در گریم او کلاه‌گیس قهوه‌ای و پایه‌های بلند مو تعبیه شود تا فضایی نزدیک به تبار این شخصیت داشته باشد. با وجود ماندگاری این نقش، جالب است بدانید که قرار بود او ایفاگر نقش آقاخان نوری باشد. فیاضی گفته: «من ابتدا نقش میرزا آقاخان نوری را داشتم و یک مدت هم تمرین کردم اما بعد دیدم با این نقش ارتباط نمی‌گیرم. به همین دلیل با مرحوم محمد مطیع معامله‌ای کردم و نقش سفیر روس را با صلاح‌الدین کارگردان از او گرفتم. من مرتب مقابل سفارت روسیه می‌رفتم و سعی می‌کردم که با افراد مختلف صحبت کنم. یک خانم کتاب‌فروش در اطراف سفارت روسیه بود. او آکسان زیبایی روی حرف «ر» می‌گذاشت و آن را با ته‌لهجه خاص ارمنی ادا می‌کرد. من این لهجه را از او یاد گرفتم و وقتی با کارگردان در میان گذاشتم، ایشان هم آن را تأیید کرد. نهایتاً این لهجه شکل گرفت و بعضی‌ها در خیابان به شوخی ادای مرا درمی‌آوردند. امیرکبیر به‌طور کلی کار شریفی بود. شخصیت پردازی‌هایش خوب بود. نگاه خوبی در این سریال وجود داشت و بازی‌ها هم یک‌دست و خوب بود.»



تهران، تمام دوران صدارت امیرکبیر و مبارزات اوست. آنچه در توفیق ساخته نیک‌پور، نقش ایفا کرده و باید در دیگر تولیدات این‌گونه و تاریخی مدنظر تولیدکنندگان قرار گیرد و رضایت مخاطبان را به همراه داشته باشد، داشتن فیلمنامه‌ای قوی با پشتوانه پژوهش کامل تاریخی و شناخت مکفی شخصیت‌ها، وفاداری به تاریخ، واقع‌گرایی، پرهیز از غلو و برداشت‌های کاملاً شخصی و سلیقه‌ای، رعایت حساسیت‌های ملی و حریم‌ها و حرکت‌های اشخاص، اقوام، باورها، آیین‌ها و اعتقادات مردم است و این مختصات، همان معیارهایی محسوب می‌شود که موفقیت یا عدم موفقیت فیلم‌ها و سریال‌های تاریخی شخصیت‌محور را رقم می‌زند و دغدغه‌های سازندگان این آثار شده است و رعایت آنها در سریال امیرکبیر، آن رامانا، محبوب و موفق ساخته است.

همکاری گروهی از هنرمندان درجه یک از جمله فخری خورشید، محمد مطیع، ایرج راد، پرویز پورحسینی، هادی مرزبان، ژاله علو و... برای تلویزیون ساخت. این سریال، کامل‌ترین و مقبول‌ترین اثری است که تا امروز در سینما درباره امیرکبیر ساخته شده است. امیرکبیر سعید نیک‌پور، توفیق ملی و اجتماعی خود را مدیون امتیازهای فراوانش مانند بازی‌های خوب، شخصیت‌پردازی باورپذیر، فضا سازی‌های مطلوب، طراحی‌های صحنه و لباس و چهره‌پردازی بی‌ن محتشم و عبدا... اسکندری، تصویرسازی‌های مناسب، موسیقی دلنشین کامبیز روشن‌روان، صدای علیرضا افتخاری، کارگردانی سنجیده، متن قوی نوشته پرویز زاهدی با دیالوگ‌ها و داستان‌پردازی پذیرفتنی و... است. این سریال، روایتگر آمدن ناصرالدین شاه بعد از مرگ محمدشاه به

ساختن داستان پرماجرای تراژیک زندگی و مبارزات ضد استعماری و ضد استبدادی او، تمایل داشته و دارند. تاکنون فیلم‌های سینمایی و سریال‌های تاریخی گوناگونی درباره دوران قجر ساخته شده که اغلب در قالب داستان‌های فرعی یا در حاشیه به این قهرمان ملی ایران پرداخته‌اند. زنده‌یاد علی حاتمی سریال «سلطان صاحبقران» را در سال ۱۳۵۴ ساخت و کوشید از امیرکبیر، چهره‌ای قابل قبول ارائه دهد. با این حال، برخی حوادث دوران امیرکبیر و بعضی ابعاد شخصیتی او، در سریال وی مغفول مانده بود که دلیل آن، پردازش و توجه بیشتر به دیگر شخصیت‌ها بود. سعید نیک‌پور، بازیگر تئاتر و تلویزیون در سال ۱۳۶۴ با نگاهی همه‌جانبه به مؤلفه‌های شخصیتی امیرکبیر و مختصات دوره زندگی او در دوران قجر، با بازی خوبش در نقش امیرکبیر و کارگردانی خود، سریال به یادماندنی امیرکبیر را با

تاریخی

وان همراه بوده است. از ی‌ها و نواقص غلو نمایی صیت‌ها با واکنش‌های خصیت‌محور تاریخی در بن میان تلویزیون موفق جامع‌ترین سریال‌های ش‌خاصی و ممتاز تاریخ ری در ایران و جهان به